

rată lângă inima spectatorului. Eliza Petrăchescu avea știința gesturilor și a pauzei, arta de a juca, deopotrivă, de reliefat, fie că autorul îi acorda largi posibilități de evoluție scenică, fie că, pur și simplu, o (înțuia într-un fotoliu. Era, în această ființă firavă, o nemai-pomenită rezervă de vigoare dramatică, o vigoare pe care, să o recunoaștem deschis, conducerile noastre de teatru n-au știut să o solicite la timp și să o utilizeze. Când ne gândim la toate rolurile pe care le-ar fi putut juca, ne întristăm pentru nedreptatea care s-a comis față de atîția mari autori rămași cu operele neimplinite. Fiîndcă scriitorii ca Euripide, Shakespeare, Pirandello, chiar ei, își dezvăluie, la combustia unei mari interpretări, latențe rămase secrete la simpla lectură.

Nu existau, pentru Eliza Petrăchescu, roluri mici. Din cîteva cuvinte, înălța un om, o creație, pe lângă care toate celelalte de pe scenă păreau palide. Acest dar i-a servit foarte mult în cinematografie. De cîte ori regizori naivi, sau numai neexperimentați, s-au păcălit, încredințînd Elizei Petrăchescu un rol presupus secundar! Orice actor mare este, în felul lui, un unicat. Disparația Elizei Petrăchescu înseamnă, pentru teatrul nostru — ca toate marile dispariții —, o pierdere ireparabilă, o pierdere pe care niciodată noi, contemporanii ei de creație, nu o vom putea, îndeajuns, povesti sau evoca. Sînt, în această constatare, toată gloria și toată fragilitatea artei actoricești.

N. Carandino

Eliza Petrăchescu — o nemai-pomenită rezervă de vigoare dramatică. Din cîteva cuvinte înălța un om, o creație, pe lângă care toate celelalte de pe scenă păreau palide

Talent viguros și fecund

După zile și nopți de veghe înfrigurată, de lacrimi și iluzii, doi oameni au fost scoși de sub muntele de beton, cărămidă și fier în care se transformase blocul din strada Ion Ghica. Erau îmbrățișați, ca pentru a se apăra unul pe celălalt de moarte. Ce vor fi gândit, ce vor fi simțit atunci, în acele clipe cumplite de disperare, marele și inegalabilul actor care era Toma Caragiu și talentatul regizor care era Alexandru Bocăneț, încît ultimul lor gest a fost de a se îmbrățișa, de a merge împreună, îmbrățișați, spre moarte? Poate că orele nesfîșite și grele (mai crede azi cineva

...avea nu numai ambiția nobilă de a se depăși, dar și o fantezie nemărginită...

că arta e joacă, distracție, experiență senină, frivolă?), zilele și nopțile de chin și bucurie (căci arta este, da, și chin și bucurie) pe platurile de filmare și în sălile de înregistrare au străfulgerat în acea secundă în care actorul și regizorul s-au îmbrățișat pentru a nu se mai despărți decît în morminte. Destinul a anulat, printr-un singur semn tragic, nu a un creator, ci o echipă de creație, căci nea Tomiță și Andu erau o echipă de creație. Au lucrat ani de zile împreună pentru momentele acelea de neuitat de la televizor, iar la primul film de lung metraj pe care l-a realizat Bocăneț (cit de trist, sună „primul film”, cînd știi că nu va mai urma nici unul!), Toma Caragiu i-a fost interpret și colaborator apropiat. Regizorul și interpretul se înțelegeau perfect, vorbeau aceeași limbă, se completau și se sfătuiau îndelung. „Cine cunoaște, cit de cit, viața intimă a cinematografului știe ce greu se ajunge la comunicare și înțelegere între regizor și actori, mai ales cînd e vorba de personalități puternice. Caragiu și Bocăneț (în ciuda diferenței de vîrstă, de aproape douăzeci de ani, dintre ei) erau astfel de personalități puternice, ajunse la o comunicare deplină. Amîndoi erau oameni de o deosebită distincție sufletească și asta îi apropia. Îi lega. Toma Caragiu îi stîmpe pe toți regizorii cu care a lucrat în cinematografie. Am stat o dată îndelung de vorbă cu el și, între altele, mi-a făcut o caracterizare a tuturor regizorilor de cinema, subliniindu-i fiecare personalitatea, calitățile, talentul. Bocăneț, la rîndul său, își respecta interpretii, căuta să-i conducă spre ceea ce dorea, nu prin edicte, ci prin explicarea intențiilor, a stilului, a concepției sale, și asta cu delicatețe și răbdare. Omul acesta plin de suflet, de pasiune, de fanatism artistic, de idei, de fantezie, era de o infinită liniște și gingășie sufletească. Ca și Toma, Andu se bucura pentru bucuria pe care o aducea oamenilor, dar în planurile lui îndrăznețe rîvnea mai mult: dorea să-i facă pe oameni să gîndească serios asupra lor înșiși. Caragiu a fost un mare actor de dramă, nu îndeajuns înțeles, poate, în această aleasă însușire a talentului său — deși *Aziul de noapte și Lungul drum al zilei către noapte* (cite nopți mari au precedat-o pe ultima!) au strigat-o cu înverșunare. Bocăneț, la rîndul lui, era, în ciuda volubilității pe care o degajau emisiunile sale excepționale, cu muzică și dans, un spirit frîmțit de idei, de nevoia unor adevăruri mari. Ar fi vrut imposibilul: să aibă în fiecare secvență de film cîte o idee care să oblige la meditație. Cînd lucra, era fericit, fiindcă lucra *frumos* și știa că frumosul este o formă de luptă împotriva urîtului. Apoi, însă, devenea trist, neliniștit și nemulțumit, socotînd că a spus prea puțin, prea stîngaie, prea superficial ceea ce ar fi vrut să spună profund și perfect. Singurul film de cinema pe care l-a făcut, *Gloria nu cîntă*, l-a trăit între entuziasm și dezamăgire; voia cu totul să iasă

desăvîrșit, să-l exprime ca regizor, și îl dureau fiecare notă falsă, fiecare cadru impersonal, fiecare legătură artificială. Și-a refăcut montajul filmului de nu mai știu cîte ori, în căutarea unei forme ideale, care se afla, poate reală, poate amăgitoare, în conștiința lui probă și agitată, de artist adevărat. După luni de muncă supraomenească, ziua filma, noaptea înregistra pentru televiziune o emisiune nouă, noaptea monta, ziua repeta cu actorii, săptămîni în șir, aproape fără odihnă, fără să se plîngă, cu o sută de cafele și o sută de țigări, uînd să mîncească și să doarmă, alergînd de la Buftea la Televiziune și din nou înapoi, și asta fiindcă iubea munca, fiindcă nu se simțea bine decît muncind, după luni de neodihnă, de speranță, de dăruire, cînd filmul a fost terminat, Andu mărturisea cu mîhnire că n-a reușit să realizeze decît cincizeci la sută din ceea ce dorește, dar că viitorul film...

Da, viitorul film ar fi fost mai bun, fără îndoială, căci Alexandru Bocăneț avea nu numai ambiția nobilă de a se depăși, dar și o fantezie nemărginită, o lume de idei, o forță artistică rară, un talent viguros și fecund. Și era un optimist. Credea în perfecțiabilitate, credea în puterea artei de a naște lumină, credea în puterea frumosului de a naște bunătate. Lucram împreună cu Andu, în această primăvară, ruptă groaznic în două, la viitorul film. Lucram cu o imensă bucurie, căci omul acesta știa să transmită tuturor bucuria de a munci. Așteptam seară de seară, telefonul lui de control: „Cît ai mai scris?” Dar iată că, deși a trecut atîta timp de la acel dureros 4 martie, deși a trecut atîta timp de cînd l-am condus la mormînt, continui să aștept în fiecare seară telefonul lui Andu, ca pe o conștiință de veghe: „Ai scris?”

Dumitru Solomon

O modestie superioară

Pianistii nu au copilărie, nu le este permisă copilăria. Așa se fac pianistii. Clapele albe și negre nu suportă jucării în preajmă. Ele amăgesc ochii mirați ai copilului. Dar joaca cu claviatura devine curînd exercițiu, apoi trudă și răspundere, promișînd mirifica împărăție a cărei dobîndire se amină, se tot amină... Tudor nu a mai apucat să privească.